

"O zikr-i İlâhî sayesinde, ene mahvolur. İşte Nakşibendîler, zikir hususunda ittihaz ettikleri zikr-i hafî sayesinde kalbin fethiyle, ene ve enaniyet mikrobunu öldürmeye ve şeytanın emirberi olan nefs-i emmârenin başını kırmaya muvaffak olmuşlardır. Kezâlik, Kadirîler de zikr-i cehrî sâyesinde tabiat tağutlarını tar ü mâr etmişlerdir." izah eder misiniz?

İ'lem Eyyühe'l-Azîz! Tohum olacak bir habbenin kalbi, yani içi delindiği zaman, elbette sünbüllenip neşv ü nema bulamaz; ölür gider. Kezâlik, ene ile tâbir edilen enâniyetin kalbi, "Allah Allah" zikrinin şua ve hararetiyle yanıp delinirse, büyüüp gafletle firavunlaşamaz. Ve Hâlık-ı semâvat ve arza isyan edemez. O zikr-i İlâhî sayesinde, ene mahvolur. İşte Nakşibendîler, zikir hususunda ittihaz ettikleri zikr-i hafî sayesinde kalbin fethiyle, ene ve enaniyet mikrobunu öldürmeye ve şeytanın emirberi olan nefs-i emmârenin başını kırmaya muvaffak olmuşlardır. Kezâlik, Kadirîler de zikr-i cehrî sâyesinde tabiat tağutlarını tar ü mâr etmişlerdir.

Enaniyet, "kendini hür ve müstakil zannetmek, yâni Allah'ın kulu olduğunu, bütün organlarını ve duygularını O'nun ihsan ettiğini, bütün işlerini O'nun verdiği güç ve kuvvet ile gördüğünü unutarak kendine güvenmek, şahsî kemaliyle övünmek" halinin simgesidir.

İnsan Rabbini unuttuğu ölçüde kendinde bir varlık vehmeder, yaptığı işleri kendi nefesine vererek gurur ve kibre düşer; bir yerlere sığmaz olur.

Daima ene merkezli olarak düşünen insana kul olduğunu, sonsuz âciz ve fakir olduğunu, bütün ihtiyaçlarının ancak Allah tarafından görüldüğünü hatırlatan en büyük vesile zikirdir. Zikir, anmak, hatırlamak demektir. Allah'ı anmak nefsin enaniyatını kırar, ona haddini bildirir.

Tarikatlarda "Hu" zikri çokça yapılır. Hu, zamirdir ve O demektir. Bu zamirle Allah kastedilir. Nefis ben dedikçe, zâkir O der. Bu manevî mücadelede her insanın kalbi ile nefsi arasında da cereyan eder. Nefis kendini methetmekten lezzet alırken, kalb Allah'ı anmakla tatmin olur.

Allah'ı anmak, doğrudan, zikretmekle olabileceği gibi, en büyük zikir olan namazda da insan sürekli olarak Allah'ı hatırlar. Bütün medih ve senanın ancak Allah'a mahsus olduğunu hatırlar. Bütün âlemleri yarattığını ve terbiye ettiğini hatırlar. Ancak ona ibadet edilebileceğini ve ancak ondan yardım dileneceğini hatırlar. Onun noksanlardan münezze olduğunu, bütün kemâl sıfatların Ona mahsus olduğunu hatırlar.

Bunun yanında, her bir sünnete uymak da zikrin ayrı bir şeklidir. Keza, her bir haramdan sakınmak da yine zikirdir. Zira, o sakınma Allah'ı ve âhireti hatırlamanın sonucu olarak gerçekleşmiştir.

Bu ders bir yönüyle de Otuzuncu Söz olan ene bahsinin bir çekirdeği gibidir. O Söz'de güzelce izah edildiği gibi, insana verilen enaniyet Allah'ı tanınması için verilmiştir. Ben kulum diyecektir ki Rabbini tanısin, ben mahlukun diyecektir ki Hâlık'ını bilsin. Ben memluküm diyecektir ki Malikini bilsin. Ben merzukum, rızıklanıyorum diyecektir ki Rezzak'ına şükretsın. Böyle nice ulvî gayeler için insan ruhuna verilen "benlik ve hürriyet", yanlış kullanıldığında insanı firavunluğa kadar götüren bir kibir aleti haline gelir.

Allah'ı zikretme sayesinde kulluk şuuru inkişaf eden bir insan, artık "Hâlık-ı Semâvat ve Arz'a isyan edemez. O zikr-i İlahî sayesinde, ene mahvolur."

Hafî zikirde tekbirler, tesbihler ve diğer zikirler sessizce yapılırken, cehrî zikirde aleni ve sesli olarak yapılırlar. En büyük zikir olan namazda zikrin her iki şubesi de yer almıştır. Meselâ, sabah, akşam ve yatsı namazlarında imam Fatihayı ve zamm-ı sûreyi sesli olarak okurken, önle ve ikindi namazlarında gizli okur. Bu ise her iki zikrin de makbuliyetine ayrı bir delil, ayrı bir işarettir.